

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین‌المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

بررسی روش‌های نوین تدریس در دوره ابتدایی

مهسا سلیمان زاده، دانشجوی کارشناسی رشته آموزش ابتدایی فرهنگیان تبریز

چکیده

این پژوهش به منظور بررسی روش‌های نوین تدریس در دوره ابتدایی صورت پذیرفت. روش‌های تدریس چه در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و چه در ایجاد انگیزه و رضایت خاطر، پرورش شخصیت و رشد خلاقیت آنان موثر است. وظیفه معلمان در فرایند تدریس تنها انتقال واقعیت‌های علمی به دانش‌آموزان نیست بلکه باید موقعیت و شرایط مطلوب یادگیری را فراهم نمایند. و چگونه اندیشیدن و چگونه آموختن را به شاگردان بیاموزند. جهت دستیابی به این هدف از روش مطالعه کتابخانه‌ای شامل پایگاه‌های علمی مانند magiran.noormags.sid و مقالات و ژورنال‌های داخلی و خارجی و منابع مرتبط با موضوع پژوهشی استفاده شد. نتایج حاصل از مطالعه یافته‌های پژوهش نشان داد که نگرش معلمان به خلاقیت، میزان شناخت آنها از این امر و نوع نگرش و نحوه تدریس آنان تاثیر مستقیمی بر غنی‌سازی محیط کلاسی برای رشد خلاقیت دانش‌آموزان دارد. لذا لازم است معلمان آموزش داده شوند تا نگرش و مهارت‌های لازم را برای رشد توانایی‌های خلاق دانش‌آموزان کسب نمایند.

کلیدواژه: نوین، تدریس، ابتدایی

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

بیان مسئله

آموزش و علم اندوزی از فضایی است که همواره مورد تأیید بوده و اهتمام بدان معیار رشد و پیشرفت جوامع بوده است. در فرهنگ اسلامی، علم اندوزی، بسیار مورد سفارش بوده تا که آغاز جایی رسالت پیامبر با امر به خواندن قرین شده و از نگاه اسلام هیچ محدودیتی نمی تواند مانع دانش اندوزی شود و توصیه شده است که انسان در هر سنی، بدون تقید به مکان و سختی های موجود، در یادگیری علوم تالش نماید. این تأکید سبب شد از صدر اسلام، آموزش و علم آموزی مورد اهتمام قرار گرفته و همواره اهل علم از فضل و ارج ویژه های برخوردار بوده اند. Shohbah Abu, (۲۰۱۱) به نقل از فرزاد وهمکاران (۱۳۹۷).

معلم در امر تدریس با عوامل متعدد در هم پیچیده های مواجه است که تفکیک آنها از یکدیگر و تغییر آنها برای تدریس مطلوب دشوار است. عواملی همچون ویژگیها و خصوصیات معلم و شاگردان، ساختار نظام آموزشی، محتوای آموزشی، اهمیت موضوع درس، روابط فردی و اجتماعی حاکم بر مراکز آموزشی، قوانین و مقررات، اهداف آموزشی، انگیزه معلم و شاگردان، دانش آموزان دارای اختلالات یادگیری مختلف و نحوه درس دادن و برقراری ارتباط با این دانش آموزان، تجهیزات آموزشی و کمک آموزشی همه و همه بر کار تدریس اثرگذارند. (احمد آبادی وهمکاران، ۱۳۹۹)

معلمان به عنوان یکی از مهم ترین عناصر تعلیم و تربیت، در پرورش خلاقیت نقش کلیدی دارند. نگرش معلمان به خلاقیت، میزان شناخت آنها از این امر، و نوع نگرش و نحوه تدریس آنان تاثیر مستقیمی بر غنی سازی محیط کلاسی برای رشد خلاقیت دانش آموزان دارد. لذا لازم است علم آن آموزش داده شوند تا نگرش و مهارتهای لازم را برای رشد تواناییهای خلاق دانش آموزان کسب نمایند. (چاری، ۱۳۹۶) به نقل از گهواره وهمکاران (۱۴۰۱)

معلمان، با به کارگیری روش های تدریس خلاق از میان تمامی شیوه های تدریس، میزان فعالیت خلاقانه و خودفراگیری و آگاهی دانش آموزان را در زمینه های گوناگون بالا می برد و در این فرایند اثربخشی کار خود را نیز به اثبات می رساند (هفشجانی، ۱۳۹۷) به نقل از گهواره وهمکاران، (۱۴۰۱).

یادگیری جمعی (گروهی) اگر شاگردان فعالانه در درس مشارکت داشته باشند، بهترین یادگیری را خواهند داشت. بنا به گزارش محققان، فعالیت شاگردان در گروه های کوچک، صرف نظر از موضوع درسی، سبب می شود آن چه را که آموخته اند، بهتر یاد بگیرند و مدت طولانی تری به یاد داشته باشند. شاگردانی که به صورت گروهی تشریح مساعی می کنند، از کلاس های خود رضایت بیشتری دارند. به روش تدریس گروهی اسامی متفاوتی داده شده است. برای مثال، یادگیری جمعی، یادگیری مشارکتی، انجمن های یادگیری، یادگیری متقابل، یادگیری تیمی، دایره های مطالعاتی، گروه های مطالعاتی و گروه های کاری. به طور کلی سه نوع گروه کاری وجود دارد: گروه های یادگیری غیر رسمی؛ گروه های یادگیری رسمی؛ تیم های مطالعاتی (حیدری، ۱۳۸۹).

گهواره در سال ۱۴۰۱ در پژوهش خود به این نتیجه رسیده است که مقدار آماره T بدست آمده برای تاثیر خودکارآمدی تدریس بر رفتار تدریس خلاقانه برابر با ۶/۷۲ و برای خودکارآمدی تدریس خالق برابر با ۵/۲۷ که بزرگتر از ۹۶،۱ می باشد لذا بین خودکارآمدی تدریس و خلاق با رفتار تدریس خلاقانه معلمان مقطع ابتدایی ارتباط معناداری وجود دارد، نتایج همچنین نشان داد که با اطمینان ۹۵ درصد، بین خودکارآمدی تدریس، خودکارآمدی خلاق معلمان مقطع ابتدایی بر حسب جنسیت، تفاوت وجود ندارد. اما بین این دو گروه زن و مرد تفاوت معنی داری در میزان رفتار تدریس خلاقانه مشاهده شد. اوسطی وهمکاران در سال ۱۳۹۴ در پژوهش خود به این نتیجه رسیده اند که عامل های تناسب برنامه آموزش

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

و درسی، امکانات و تجهیزات آموزشی و پژوهشی، منابع مالی، اهداف، فرآیند تدریس-یادگیری، پژوهش، کیفیت تدریس، رضایت دانشجویان، آثار علمی تولید شده دانش آموختگان از عوامل اصلی تأثیرگذار بر کارآیی آموزش از دور است. بنا بر تحلیل های انجام گرفته می توان عنوان کرد که تأثیر فرآیند تدریس یادگیری، پژوهش و کیفیت تدریس بر کارآیی آموزش از دور معنادار و مثبت است. خالق خواه در سال ۱۳۹۷ در تحقیق خود به این نتیجه رسیده اند که کیفیت تدریس در عنصر جنسیت دارای ضریب اثر ۰.۱، ۸۰ می باشد که از نظر شدت اثر دارای اثر بزرگتری می باشد. این اثر در سطح $p > 0.05$ معنادار می باشد. از بین عناصر کیفیت تدریس، بالاترین ضریب اثر مربوط به تعیین روش سبک تدریس با مقدار ۰.۳۲۱ می باشد و سپس روش تدریس و ارزیابی یادگیری دانشجو قرار دارند. نتایج روش های بررسی تورش انتشار، حاکی از عدم تورش انتشار در نمونه فرتحلیلی بود. با توجه به ناهمگن بودن مطالعات، تحلیل تعدیل کننده برای متغیرهای سن و ابزار اندازه گیری صورت گرفت که بیانگر تأثیر تعدیل کننده متغیر سن در نتایج مطالعات بود.

طبق مسائلی که مطرح شد مشخص شد که شیوه تدریس معلمان نقشی بی بدیل در فرآیند یادگیری دانش آموزان دارد. مواردی که به آن توجه کافی نشده استفاده از روش های یخ شکن هست به این صورت که معلم وقتی وارد کلاس می شود بلافاصله شروع به تدریس نکند و در حد ۱۵ دقیقه ارتباط کلامی داشته باشد و با پرسش هایی توجه کلاس را به خود جلب کند.

سوال پژوهش ما به این صورت است: (روش های نوین تدریس در دوره ابتدایی کدامند؟)

مبانی نظری

روش عبارت است از فرآیند عقلانی یا غیرعقلانی ذهن برای دستیابی به شناخت و یا توصیف واقعیت. در معنای کلی تر، روش هر گونه ابزار مناسب برای رسیدن به مقصود می باشد. روش ممکن است به مجموعه راه هایی که انسان را به کشف مجهولات هدایت می کند، مجموعه قواعدی که هنگام بررسی و پژوهش به کار می روند و مجموعه ابزار و فنونی که آدمی را از مجهولات به معلومات راهبری می کند، اطلاق شود (مقرب الهی، ۱۳۹۱ به نقل از ساروخانی، ۱۳۷۵).

تدریس عبارت است از تعامل یا رفتار متقابل معلم و شاگرد، بر اساس طراحی منظم و هدفدار معلم، برای ایجاد تغییر در رفتار شاگرد. تدریس مفاهیم مختلف مانند: نگرشها، گرایشها، باورها، عادات و هوشیوه های رفتار و به طور کلی انواع تغییراتی را که می خواهیم در شاگردان ایجاد کنیم را در برمی گیرد (مقرب الهی، ۱۳۹۱ به نقل از میرزا محمدی، ۱۳۸۳). تدریس فعالیتی است به ظاهر آسان ولی در واقع کاری پیچیده، دقیق و تخصصی است زیرا معلم در امر تدریس با عوامل متعدد در هم پیچیده ای مواجه است که تفکیک آنها از یکدیگر و تغییر آنها برای تدریس مطلوب دشوار است.

چهار ویژگی خاص در تعریف تدریس ۱. وجود تعامل بین معلم و دانش آموزان ۲. فعالیت بر اساس اهداف معین و از پیش تعیین شده ۳. طراحی منظم با توجه به موقعیت و امکانات ۴. ایجاد فرصت و تسهیل یادگیری (شعبانی، ۱۳۸۲ به نقل از زهرا مقرب الهی ۱۳۹۱)

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین‌المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

اهمیت و ثمر بخشی روشهای تدریس و یادگیری بهتر همواره مورد نظر دانشمندان و محققین علوم تربیتی بوده است. تاریخچه مطالعات نشان میدهد روشهای تدریس چه در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و چه در ایجاد انگیزه و رضایت خاطر، پرورش شخصیت و رشد خلاقیت آنان موثری است، وظیفه معلمان در فرآیند تدریس تنها انتقال واقعیت های علمی به دانش آموزان نیست بلکه باید موقعیت و شرایط مطلوب یادگیری را فراهم نمایند و چگونه اندیشیدن و چگونه آموختن را به شاگردان بیاموزند. (مقرب الهی، ۱۳۹۱)

پیشینه تحقیق

مقرب الهی در پژوهش خود در سال (۱۳۹۱) با عنوان روش های نوین تدریس به این نتیجه رسیده است که هیچ یک از روش های تدریس فی نفسه خوب یا بد نیستند، بلکه نحوه و شرایط استفاده از آنها باعث قوت یا ضعفشان شده است.

عشرت زمانی و لیاقتدار در پژوهش خود در سال (۱۳۸۱) با عنوان بررسی نوآوری ها و راهبردهای جدید تدریس در مقطع ابتدایی چهار کشور پیشرفته جهان به این نتیجه رسیده اند که در دهه اخیر تحولات و تغییرات عمده ای در نظام های آموزشی این کشورها صورت گرفته است.

احمدآبادی و همکاران در پژوهش خود در سال (۱۳۹۹) با عنوان روش تدریس معکوس؛ شیوه ای نوین بر کاهش کمروبی در دانش آموزان به این نتیجه رسیده اند که از طریق شاخص و مقولات؛ دانش آموزان کمروبه مشارکت در درس ترغیب شده و به مشارکت در درس پرداختند.

مومنی و همکاران در پژوهش خود در سال (۱۳۹۹) با عنوان عوامل موثر در به کارگیری روش های نوین تدریس در بین معلمان زن اسلام ایلام به این نتیجه رسیده اند که با عنایت به اینکه مشخص شد نگرش معلمان بالاترین نقش در پیش بینی به کارگیری روش های نوین تدریس دارد لذا متولیان نظام آموزش و پرورش باید در جهت تغییر نگرش معلمان نسبت به روش های نوین تدریس گام بردارند.

دهقانی و عماره در پژوهش خود در سال (۱۳۹۷) با عنوان ارزیابی میزان یادگیری دروس ابتدایی، در روش های نوین تدریس به جای روش های سنتی و معلم محور با نگاهی بر هنر نمایش و موسیقی به این نتیجه رسیده اند که دانش آموزی موفق تر خواهد بود که خود توانایی آموزش و انتقال مفاهیم را داشته باشد. بسیاری از اندیشمندان بزرگ از هنر موسیقی چنین یاد می کنند که در آموزش دروس مختلف از جمله ریاضیات تاثیر بسزایی دارد و می تواند کامل کننده هنر نمایش باشد. موسیقی و نمایش مکمل یکدیگر بوده و وجود هر کدام تاثیر بسزایی در دیگری دارد.

رحیمی مند و عباسپور در پژوهش خود در سال (۱۳۹۲) با عنوان بررسی جنبه های روان شناختی (انگیزه پیشرفت، خلاقیت) اثر بخشی روش های نوین تدریس در آموزش عالی ایران به این نتیجه رسیده اند که با روش مباحثه گروهی آموزش می بینند انگیزه پیشرفت، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی بیشتری از خود نشان می دهند. بر همین اساس به ترتیب روش های نمایش علمی، پرسش و پاسخ و روش سخنرانی در رتبه های بعدی بر انگیزه پیشرفت، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان تاثیر گذار بوده است.

محمدی و همکاران در پژوهش خود در سال (۱۳۹۹) با عنوان تجارب زیسته معلمان دوره ابتدایی از ذهن آگاهی حین تدریس: یک پژوهش کیفی به این نتیجه رسیده اند که معلمان با مداخلات مبتنی بر ذهن آگاهی و پیاده سازی در کلاس درس، علاوه بر اینکه از استرس کاری خود و فرسودگی شغلی شان می کاهند، بر پیشرفت تحصیلی و یادگیری دانش آموزان نیز اثر داشته اند. معلمان با تقویت ارتباط معنوی با خالق هستی، ارتقای توان ذهنی و روانی خود برای درک حال، دوری از قضاوت های زود هنگام، و به کارگیری فعالیت های ذهن - بدن در زندگی خود می توانند پدیده ذهن آگاهی را در حین تدریس افزایش داده و به اثر بخشی کلاس درس تسهیل بخشند.

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

بنابراین باتوجه به مطالعه پیشینه های مرتبط با موضوع پژوهش هدف اصلی محقق بررسی روش های نوین تدریس می باشد از این رو سوالی به شکل زیر طرح می گردد:

سوال اصلی: چه نوع روش های نوین تدریس در دوره ابتدایی وجود دارد؟

روش شناسی

جهت دستیابی به این هدف از روش توصیفی تحلیلی استفاده شد و جهت پاسخ گویی به این هدف از مطالعات کتابخانه ای شامل پایگاه های علمی magiran، noormags، sid و مقالات و ژورنال های داخلی و خارجی و منابع مرتبط با موضوع پژوهشی استفاده شد. sid

یافته ها

ردیف	نویسنده/نویسندگان	موضوع	یافته های پژوهش
۱	احمد آبادی، صفری، علیزاده، (۱۳۹۹)	روش تدریس معکوس شیوه ای نوین بر کاهش کمروبی در دانش آموزان	به این نتیجه رسیده اند که از طریق شاخص ومقولات؛ دانش آموزان- کمروبه مشارکت در درس ترغیب شده وبه مشارکت در درس پرداختند.
۲	مومنی، سپید نامه، حسنیور، (۱۳۹۹)	عوامل موثر در به کارگیری روش های نوین تدریس در بین معلمان زن استان ایلام	به این نتیجه رسیده اند که با عنایت به اینکه مشخص شد نگرش معلمان بالاترین نقش در پیش بینی به کارگیری روش های نوین تدریس دارد لذا متولیان نظام آموزش وپرورش باید در جهت تغییر نگرش معلمان نسبت به روش های نوین تدریس گام بردارند
۳	محمدی،ناصری، جهرمی،مختاری،حسام پور،ناصری جهرمی(۱۳۹۹)	تجارب زیسته معلمان دوره ابتدایی از ذهن آگاهی حین تدریس	به این نتیجه رسیده اند که معلمان با مداخلات مبتنی بر ذهن آگاهی- وپیاده سازی در کلاس درس،علاوه بر اینکه از استرس کاری خود وفرسودگی شغلی-شان می کاهند،بر پیشرفت تحصیلی و یادگیری دانش آموزان نیز اثر داشته اند. معلمان با تقویت ارتباط معنوی با خالق هستی،ارتقای توان ذهنی و روانی خود برای درک حال،دوری از قضاوت های زود هنگام، وبه کارگیری فعالیت های ذهن - بدن در زندگی خود می توانند پدیده ذهن آگاهی را در حین تدریس افزایش داده و به اثر بخشی کلاس درس تسهیل بخشند

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی

با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

۴	دهقانی، عماره (۱۳۹۷)	ارزیابی میزان یادگیری دروس ابتدایی، در روش های نوین تدریس به جای روش های سنتی و معلم محور با نگاهی بر هنر نمایش و موسیقی	به این نتیجه رسیده اند که دانش آموزی موفق تر خواهد بود که خود توانایی آموزش وانتقال مفاهیم را داشته باشد. بسیاری از اندیشمندان بزرگ از هنر موسیقی چنین یاد می کنند که در آموزش دروس مختلف از جمله ریاضیات تاثیر بسزایی دارد و می تواند کامل کننده هنر نمایش باشد. موسیقی و نمایش مکمل یکدیگر بوده و وجود هر کدام تاثیر بسزایی در دیگری دارد.
۵	رحیمی مند و عباسپور (۱۳۹۲)	بررسی جنبه های روان شناختی (انگیزه پیشرفت، خلاقیت) اثر بخشی روش های نوین تدریس در آموزش عالی ایران	به این نتیجه رسیده اند که با روش مباحثه گروهی آموزش می بینند انگیزه پیشرفت، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی بیشتری از خود نشان می دهند. بر همین اساس به ترتیب روش های نمایش علمی، پرسش و پاسخ و روش سخنرانی در رتبه های بعدی بر انگیزه پیشرفت، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان تاثیر گذار بوده است.
۶	مقرب الهی (۱۳۹۱)	روش های نوین تدریس	به این نتیجه رسیده است که هیچ یک از روش های تدریس فی نفسه خوب یا بد نیستند، بلکه نحوه و شرایط استفاده از آنها باعث قوت یا ضعفشان شده است.
۷	عشرت زمانی، لیاقتدار (۱۳۸۱)	بررسی نوآوری ها و راهبرد های جدید تدریس در مقطع ابتدایی	به این نتیجه رسیده اند که در دهه اخیر تحولات و تغییرات عمده ای در نظام های آموزشی این کشورها صورت گرفته است.

نتایج حاصل از یافته های پژوهش نشان داد که دانش آموزی موفق تر خواهد بود که خود توانایی آموزش وانتقال مفاهیم را داشته باشد.

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش به منظور بررسی روش های نوین تدریس در دوره ابتدایی صورت پذیرفت. معلم در امر تدریس با عوامل متعدد در هم پیچیده ای مواجه است که تفکیک آنها از یکدیگر و تغییر آنها برای تدریس مطلوب دشوار است. معلمان با به کار گیری روش های تدریس خلاق از میان تمامی روش های تدریس، میزان فعالیت خلاقانه و خودفراگیری و آگاهی دانش آموزان را در زمینه های گوناگون بالا می برد. اگر شاگردان فعالانه در درس مشارکت داشته باشند بهترین یادگیری را خواهند داشت شاگردانی که به صورت گروهی تشریک مساعی می کنند از کلاس های خود رضایت بیشتری دارند.

mph.sdcongress.ir

هشتمین همایش بین المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار

8th International Conference on
Management, Psychology & Humanities with sustainable development approach

منابع

- احمد آبادی، آرزو و صفری، محمود وعلیزاده، امین، (۱۳۹۹). روش تدریس معکوس شیوه ای نوین بر کاهش کمروبی در دانش آموزان، فصلنامه آموزش پژوهی ، دوره ششم، شماره ۲۲، ص ۳۷-۴۸
- خالق خواه، علی و نجفی، حبیبه و زاهد بابلان، عادل، (۱۳۹۷)، فرا تحلیل بررسی کیفیت تدریس معلمان، فصلنامه علمی پژوهشی تدریس، سال ۶، ص ۱۴۴-۱۶۱
- دهقانی، بابک و عماره، نسیم، (۱۳۹۷). ارزیابی میزان یادگیری دروس ابتدایی، در روش های نوین تدریس به جای روش های سنتی و معلم محور با نگاهی بر هنر نمایش و موسیقی، شماره ۱، ص ۵۳-۶۴
- رحیمی مند، مریم و عباسپور، عباس، (۱۳۹۲). بررسی جنبه های روان شناختی (انگیزه پیشرفت، خلاقیت) اثر بخشی روش های نوین تدریس در آموزش عالی ایران ، فصلنامه علمی پژوهی مطالعات آموزشی و آموزشگاهی شماره ۷، ص ۹-۳۱
- زمانی، بی بی عشرت و لیاقتدار، محمد جواد، (۱۳۸۱). بررسی نوآوری ها و راهبرد های جدید تدریس در مقطع ابتدایی چهار کشور پیشرفته جهان، شماره ۲، ص ۱۵۶-۱۳۱.
- علی اوسطی، سعید و فرج الهی، مهران و زارع، حسین (۱۳۹۴). بررسی تاثیر فرآیند تدریس-یادگیری، پژوهش و کیفیت تدریس بر کارایی آموزش از دور، فناوری آموزش و یادگیری ، شماره ۲.
- فرزاد ، پارسا و حفیدی، وریا و رستمی، سهیلا. (۱۳۹۷). روش های تدریس حدیث، شماره دوم، ص ۱۶۲-۱۴۹
- گهواره، احسان وعبدی، علی و سعیدی پور، بهمن، (۱۴۰۱). رابطه بین خود کارآمدی تدریس و خلاق با رفتار تدریس خلاقانه معلمان مقطع ابتدایی، مطالعات و تحقیقات در علوم رفتاری ، شماره ده، ص ۱-۱۴
- محمدی، مهدی و ناصری جهرمی، رضا و مختاری، زینب و حسامپور، زهرا و ناصری جهرمی، راحیل، (۱۳۹۹). تجارب زیسته معلمان دوره ابتدایی از ذهن آگاهی حین تدریس: یک پژوهش کیفی، فصلنامه علمی تدریس پژوهی، شماره اول، ص ۱۹-۳۷
- مقرب الهی، زهرا، (۱۳۹۱). روش نوین تدریس، دوره جدید، شماره ۵، ص ۷-۴۸
- مومنی، حسن و سپید نامه، بهروز و حسنیپور، امنیه، (۱۳۹۹). عوامل موثر در به کارگیری روش های نوین تدریس در بین معلمان زن استان ایلام، شماره ۱۳، ص ۱۳-۲۷